

دوره دهم - سال چهارم

شماره چاپ: ۱۷۱۲

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۹/۱۸

شماره ثبت: ۶۸۷

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۵۹. اعتبارات آسیب‌های اجتماعی

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۶۸۸۱

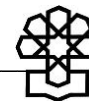
بهمن‌ماه ۱۳۹۸

معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی
دفتر مطالعات اجتماعی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱ خلاصه مدیریتی
۳ مقدمه
۴ نگاه قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران به آسیب‌های اجتماعی
۹ تصویری کلی از اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹
۱۱ بررسی اعتبارات برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با آسیب‌های اجتماعی
۲۳ بررسی اعتبارات دستگاه‌های فعال در حوزه آسیب‌های اجتماعی
۲۳ ۱. ستاد مبارزه با مواد مخدر
۲۵ ۲. سازمان امور اجتماعی کشور
۲۶ ۳. سازمان بهزیستی کشور
۲۸ ۴. کمیته امداد امام خمینی (ره)
۳۰ جمع بندی
۳۱ منابع و مآخذ

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۵۹. اعتبارات آسیب‌های اجتماعی

خلاصه مدیریتی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور اعتباری در حدود ۳۲,۰۶۹ میلیارد ریال جهت برنامه‌های پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی از قبیل اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی، کودکان آسیب‌پذیر و دیگر آسیب‌های اجتماعی در سطح کشور پیش‌بینی شده است. مقایسه این مبلغ با ۳۵,۵۶۲ میلیارد ریال اعتبار مصوب این بخش در بودجه ۱۳۹۸، حاکی از کاهش ۹/۸ درصدی اعتبارات بخش آسیب‌های اجتماعی در بودجه سال آینده کشور است.

از مجموع اعتبارات پیش‌بینی شده برای آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹، مبلغ ۴,۳۴۰ میلیارد ریال برای مبارزه با اعتیاد، ۱,۷۲۰ میلیارد ریال در حوزه تحکیم خانواده و کاهش طلاق،^۱ ۲,۲۷۰ میلیارد ریال در راستای بهسازی بافت‌های فرسوده و ساماندهی مناطق حاشیه‌نشین، ۸,۵۳۱ میلیارد ریال برای حمایت از کودکان آسیب‌پذیر مانند کودکان کار و خیابان و برای کلیت آسیب‌های اجتماعی موجود در لایحه نیز جمعاً مبلغ ۱۵,۲۰۶ میلیارد ریال اختصاص یافته است.^۲

وضعیت اعتباری آسیب‌های اجتماعی فوق در مقایسه با قانون بودجه ۱۳۹۸ بدین گونه است که ردیف‌های مربوط به مبارزه با اعتیاد و کاهش طلاق به ترتیب ۵/۴ و ۷/۳ درصد رشد اعتبار داشته‌اند و در مقابل، اعتبارات حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده، کودکان آسیب‌پذیر و سایر آسیب‌های اجتماعی به ترتیب با ۱/۵، ۱۶/۸ و ۱۲ درصد کاهش اعتبار مواجه شده‌اند. بنابراین، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور اعتبارات برنامه‌های مرتبط با مدیریت و کنترل آسیب‌های اجتماعی تنها در دو حوزه اعتیاد و طلاق با افزایش نامناسب اعتبارات و در سایر حوزه‌ها با افت و کاهش محسوس اعتبارات مواجه شده است. البته با توجه به مبهم بودن محل و نحوه هزینه‌کرد بخش قابل توجهی از اعتبارات آسیب‌های اجتماعی و نامشخص بودن اثربخشی آنها، کاهش اعتبارات فوق قابل پیش‌بینی بوده است. با وجود این، نکات ذیل در ارتباط با کاهش آسیب‌های اجتماعی قابل بیان هستند:

۱. اعتبارات سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) در بخش زنان، خانواده و طلاق به دلیل تغییر در عناوین برنامه‌های این دو دستگاه قابل سنجش نبوده و در سرجمع اعتبارات امور مربوط به این بخش محاسبه نشده است.
۲. اختلاف سرجمع اعتبارات این بخش با جمع کل اعتبارات آسیب‌های اجتماعی (ابتدای بند اول گزارش) ناشی از گرد کردن اعداد است.

- بنا به ماهیت پویا و زنده پدیده‌های اجتماعی، کاهش اعتبارات و به تبع آن ایجاد وقفه در فرایند کنترل و مدیریت آسیب‌های اجتماعی، موجب زایل شدن تلاش‌های گذشته و احتمالاً افزایش آسیب‌های اجتماعی در جامعه خواهد شد.

- افزایش اعتبار صورت گرفته در حوزه مبارزه اعتیاد متناسب با اعتبار سالیانه مورد نیاز جهت اهداف تعیین شده در مواد (۸۰) و (۱۰۶) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر کاهش ۲۵ درصدی اعتیاد در پایان این برنامه نیست.

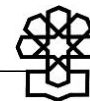
- در زمینه حمایت از زنان سرپرست خانوار به دلیل تغییرات صورت گرفته در عناوین برنامه‌ها و شرح فعالیت‌های حمایتی امکان ارزیابی، مقایسه و به تبع آن نظارت دقیق و صحیح بر عملکرد اعتبارات سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) در بخش حمایت از زنان و خانواده وجود ندارد.

- کاهش اعتبارات مربوط به حمایت مالی از زنان سرپرست خانوار و افزایش اعتبارات مربوط به پرداخت سرمایه کار و آماده‌سازی شغلی ایشان توسط سازمان بهزیستی کشور متناسب با شرایط اقتصادی فعلی کشور نیست.

- در حوزه حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده، ۹۶/۸ درصد اعتبارات عمومی این بخش از محل ردیف‌های متفرقه بودجه تأمین می‌شود. این در شرایطی است که در «قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران»، «سند ملی بازآفرینی شهری» و «طرح تقسیم کار ملی برای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی»، اهداف و دستگاه‌های سیاستگذار و مجری در این بخش به‌طور مشخص تصریح شده‌اند.

- کاهش سرجمع اعتبارات مربوط به بخش کودکان آسیب‌پذیر در لایحه بودجه ۱۳۹۹، ناشی از کاهش اعتبارات امور تغذیه و سلامت کودکان است؛ این در شرایطی است که توجه به تغذیه و سلامت کودکان در صدر سیاستگذاری‌های این بخش قرار دارند.

- در رابطه با کاهش چشمگیر اعتبارات بخش آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزی در لایحه بودجه ۱۳۹۹، گفتنی است به دلیل تغییرات فناورانه، فرهنگی و اجتماعی سریع و پرشتاب دنیای امروز، دوران نوجوانی برای بسیاری از دانش‌آموزان با بروز مشکلات فراوان جسمی، روانی و اجتماعی همراه است و عدم توجه مناسب به آسیب‌های این بخش می‌تواند منشأ آسیب‌های اجتماعی بزرگ‌تری در آینده باشد. ارزیابی و تحلیل اعتبارات و تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حاکی از آن است که در حوزه امور رفاه اجتماعی و مشخصاً نظام حمایتی، سیاست اجتماعی آشکار و عقلانی که متناسب با شرایط کنونی کشور (روند رو به افزایش آسیب‌های اجتماعی، افزایش طبقات محروم و نیازمند در کشور، وضعیت نامساعد گروه‌ها و اقشار نیازمند معلولین و زنان سرپرست خانوار و بدسرپرست و...) طراحی شده باشد؛ وجود ندارد. مقایسه برنامه‌ها، فعالیت‌ها و اعتبارات حوزه آسیب‌ها و حمایت‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ با قوانین بودجه سنواتی سال‌های اخیر حاکی از آن است که دولت تغییری در رویکردهای خود

نداشته است، زیرا نه تنها مقوله آسیب‌ها و حمایت‌های اجتماعی در شناسایی گروه‌های هدف درست تعریف نشده است؛ بلکه میزان اعتبارات پیشنهادی منطبق با وضعیت محرومان و اقشار ضعیف و در معرض آسیب جامعه نیست. چنین رویکردی را نمی‌توان به‌عنوان یک سیاست حمایتی و اجتماعی معطوف به کاهش آسیب اجتماعی و تقویت بُعد حمایتی تعریف نمود؛ بلکه ماندگاری در فقر و محرومیت بیشتر را نشان می‌دهد. علی‌رغم تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌هایی که از وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشور مبنی بر افزایش فقر و محرومیت به‌عمل آمده است؛ به‌نظر می‌رسد که دولت در لایحه بودجه، سیاست مشخصی برای فقرزدایی و حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی و در معرض آسیب ندارد.

بنابراین می‌توان این استنباط را داشت که جهت‌گیری لایحه بودجه ۱۳۹۹ در مورد آسیب‌ها و حمایت‌های اجتماعی خاصه فقرزدایی و کاهش نابرابری‌های اجتماعی مطابق با آنچه گفته شد کفایت لازم را نخواهد داشت و این امر بسترهای تولید آسیب‌های اجتماعی را تقویت خواهد کرد به‌طوری که از یک‌سو؛ سیاست اجتماعی روشنی برای مقابله با مسائل اجتماعی پایه (فقر و نابرابری) در پیش گرفته نشده است و از سوی دیگر چتر حمایتی حداقلی دولت از اقشار نیازمند و محرومین توان پاسخگویی به مطالبات و حقوق گروه‌های نیازمند و آسیب‌دیدگان جامعه را نخواهد داشت. **این احتمال نیز وجود دارد که آسیب‌های اجتماعی تخفیف یافته در جامعه مجدداً عود نماید.**

مقدمه

در حال حاضر، یکی از موضوعاتی که تبدیل به دغدغه مردم و حاکمیت شده است، موضوع آسیب‌های اجتماعی است. آسیب اجتماعی، طبق تعریف، رفتاری است که مطابق با انتظارات و توقعات جامعه نیست و زمانی رخ می‌دهد که فرد یا گروهی از افراد در چارچوب معیارهای قانونی یا اخلاقی مورد قبول جامعه رفتار و عمل ننمایند و به‌واسطه آن نظم و سلامت عمومی جامعه به مخاطره افتد. در سال‌های گذشته به‌دلیل عوامل و مسائل مختلفی همچون بیکاری، فقر، مهاجرت، استحاله ارزش‌ها و تغییرات صورت گرفته در سبک زندگی بخشی از جامعه شاهد افزایش آسیب‌های اجتماعی نظیر گرایش به مصرف مواد مخدر و روان‌گردان، طلاق، حاشیه‌نشینی، بزهکاری و غیره در سطح کشور بوده‌ایم. با عنایت به ماهیت پیچیده و فرارونده آسیب‌های اجتماعی و این واقعیت که آسیب‌ها اثرات سوء ماندگاری بر عملکرد فرد، خانواده و جامعه برجای می‌گذارند؛ می‌طلبید سیاستگذاران و مسئولان اجرایی کشور توجهی درخور وزن و اهمیت این موضوع، بدان داشته باشند. در این رابطه، از جمله اقدامات قابل تقدیری که در سال‌های اخیر در راستای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در کشور صورت پذیرفته، ورود نهاد قانونگذار به این حوزه و اختصاص چند ماده از قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران به موضوع آسیب‌های اجتماعی به شکل ویژه است. لکن، تحقق اهداف و برنامه‌های ترسیم شده در قوانین برنامه، تا حد زیادی

به نحوه تأمین و توزیع اعتبارات در قوانین بودجه سنواتی کشور بستگی دارد. از این رو، ارزیابی و رصد اعتبارات مندرج در لایحه بودجه کل کشور و کوشش برای فهم راهبردهای دولت در این حوزه از خلال تغییرات برنامه‌ای و اعتباراتی از ضرورت و اهمیتی اساسی برخوردار است. در این گزارش تلاش می‌شود اعتبارات بودجه‌ای حوزه آسیب‌ها و حمایت‌های اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد.

نگاه قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران به آسیب‌های اجتماعی

همان‌طور که بیان شد، موضوع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی در سال‌های اخیر به موضوعی مهم در عرصه سیاستگذاری اجتماعی در کشور تبدیل شده است. اهمیت این مسئله به اندازه‌ای است که ۶ ماده در قانون برنامه ششم توسعه به‌طور ویژه به آن اختصاص پیدا کرد. در ادامه به این موارد اشاره می‌شود:

ماده (۶۲)

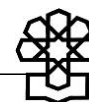
دولت موظف است به‌منظور ارتقای شرایط محیطی پایدار و فراگیر ساکنان مناطق حاشیه‌نشین و بر خورداری آنها از مزایای شهرنشینی و پیشگیری از ایجاد سکونتگاه‌های غیرمجاز اقدامات زیر را انجام دهد:

الف) برنامه‌ریزی برای مدیریت و توزیع متناسب فعالیت، جمعیت و مهاجرت در کشور و ممانعت از توسعه حاشیه‌نشینی با رویکرد تقویت مبادی مهاجرت، با ساماندهی مناطق حاشیه‌نشین و کاهش جمعیت آن به میزان سالیانه ده درصد (۱۰٪).

ب) سامان‌بخشی مناطق حاشیه‌نشین تعیین شده توسط شورای عالی شهرسازی و معماری ایران از طریق تدوین و اجرای سازوکارهای حقوقی، مالی و فرهنگی و توانمندسازی ساکنان بافت‌های واقع در داخل محدوده‌های شهری با مشارکت آنها، در چارچوب «سند ملی توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیرمجاز» و ایجاد شهرک‌های اقماری برای اسکان جمعیت مهاجر.

پ) تهیه و اجرای طرح هادی برای روستاهای واقع در حریم شهرها با رویکرد کنترل محدوده روستاهای مذکور در حد رشد طبیعی آنها.

ت) طراحی و ایجاد کمربند سبز در اطراف مراکز جمعیتی توسط شهرداری‌ها با مشارکت دولت در قالب بودجه سنواتی.

ماده (۷۸)

دولت مکلف است در راستای تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از اقشار آسیب پذیر و بسط پوشش های امدادی، حمایتی و بیمه ای و پیشگیری و کاهش آسیب های اجتماعی نسبت به طراحی و اجرای برنامه های لازم برای نیل به اهداف مندرج در جدول ذیل اقدام و گزارش پیشرفت کار را هر ۶ ماه یک بار به مجلس ارائه کند.

جدول ۱. شاخص ها و اهداف کمی و وضعیت موجود و مطلوب حوزه اجتماعی در برنامه ششم توسعه

ردیف	هدف کمی	وضعیت در سال ۱۳۹۵	وضعیت در سال ۱۴۰۰
۱	کاهش درصد مواجهه خانوارها با هزینه های کمرشکن سلامت از طریق تعمیم و ارتقای بیمه های اجتماعی درمانی - درصد مراجعین	۶	۱
۲	ضریب پوشش بیمه های اجتماعی درمانی پایه (کل) - درصد	۹۶	۱۰۰
۳	متوسط مستمری دریافتی به متوسط هزینه خانوار - درصد	۴۸	۴۹/۳
۴	اشتغال افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی - نفر - سالیانه	۶۵۰۰۰	۸۲۰۰۰
۵	ایجاد مسکن برای نیازمندان (مسکن اجتماعی و حمایتی) - واحد	۷۷۰۰۰	۹۶۰۰۰
۶	افزایش حمایت از معتادان - نفر	۱۳۰۰۰۰۰	۱۴۳۲۳۹۸
۷	افزایش حمایت از سالمندان - نفر	۲۶۵۷۰۷۰	۴۱۸۰۰۰۰
۸	افزایش کودکان تحت پوشش حمایت غذایی - نفر	۲۰۴۹۶۵	۳۳۰۰۹۸
۹	پرداخت شهریه دانشجویان تحت پوشش نهادهای حمایتی - نفر	۱۲۷۸۰۷	۱۶۳۱۱۷
۱۰	افزایش حمایت از کودکان بی سرپرست - نفر	۲۳۴۰۲	۲۵۸۳۸
۱۱	افزایش حمایت از کودکان یتیم - نفر	۲۸۰۵۰۰	۳۰۹۶۹۵
۱۲	افزایش توانبخشی مددجویان مبتنی بر جامعه روستایی - نفر	۴۲۴۰۰۰	۶۰۰۰۰۰
۱۳	افزایش توانبخشی مددجویان مبتنی بر جامعه شهری - نفر	-	۱۸۰۰۰۰
۱۴	افزایش تأمین وسایل توانبخشی مددجویان تحت پوشش نهادهای حمایتی - تعداد	۹۸۰۰۰	۲۲۰۰۰۰
۱۵	بیمه اجتماعی افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی - نفر	۴۴۵۳۲۱	۵۶۷۰۰۰
۱۶	کنترل افزایش طلاق - تعداد	۱۶۳۲۲۸	۱۷۶۱۱۹
۱۷	افزایش حمایت از کودکان خیابانی - نفر - سالیانه	۶۰۰۰	۷۶۵۸
۱۸	غربالگری بینایی کودکان - نفر	۳۰۰۰۰۰۰	۳۱۵۳۰۳۰
۱۹	غربالگری شنوایی - نفر	۹۶۶۰۰۰	۱۵۴۵۰۰۰
۲۰	کاهش سهم پرداخت از جیب - درصد	۵۸	۲۵
۲۱	ضریب پوشش بیمه های اجتماعی - درصد	۷۰	۷۵
۲۲	متوسط نرخ جایگزینی - درصد	۸۳	۸۰

ماده (۸۰)

دولت مکلف است طبق قوانین مربوطه و مصوبات شورای اجتماعی به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی، نسبت به تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی، کودکان کار و مفاسد اخلاقی مشتمل بر محورهای ذیل اقدام کند به گونه‌ای که آسیب‌های اجتماعی در انتهای برنامه به بیست و پنج درصد (۲۵٪) میزان کنونی کاهش یابد:

الف) پیشگیری

۱. تهیه و تدوین پیوست‌های اجتماعی در طراحی کلیه برنامه‌های کلان توسعه‌ای، ملی و بومی با توجه به آثار محیطی آنها و به منظور کنترل آثار یادشده و پیشگیری از ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی با تصویب شورای اجتماعی کشور آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد وزارت کشور (سازمان امور اجتماعی) به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲. تدوین سالیانه اطلس آسیب‌های اجتماعی و سرمایه اجتماعی براساس شاخص‌های سلامت اجتماعی در کشور توسط سازمان امور اجتماعی و ارائه آن به مراجع ذی‌ربط.

۳. «تدوین نظام جامع رصد آسیب‌های اجتماعی و معلولیت‌ها» تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه طبق قوانین مربوطه و تصویب شورای اجتماعی و اجرای آن از ابتدای سال دوم اجرای قانون برنامه.

ب) خدمت‌رسانی و بازتوانی

۱. خدمات‌رسانی به موقوع به افراد در معرض آسیب‌های اجتماعی با مشارکت سازمان‌های غیردولتی.

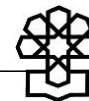
۲. تحت پوشش قرار دادن و تمهید تسهیلات اشتغال برای کلیه مددجویان واجد شرایط پشت نوبتی کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی و لحاظ اعتبار مورد نیاز پرداخت مستمری آنان در بودجه‌های سنواتی سالیانه.

۳. توسعه مراکز فوریت‌های اجتماعی مطابق قوانین در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه و در سایر شهرها به تناسب جمعیت و گسترش آسیب‌های اجتماعی.

۴. بسط و توسعه نقش مردم و سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه‌های مشارکت‌های گروهی و تأمین مالی مبتنی بر رویکرد خیر اجتماعی و تلاش در جهت جلب مشارکت بیشتر ذی‌نفعان در تأمین منابع مورد نیاز.

پ) شناسایی و بهبود نقاط آسیب‌خیز

۱. شناسایی نقاط آسیب‌خیز و بحران‌زای اجتماعی در بافت شهری و حاشیه شهرها و تمرکز بخشیدن حمایت‌های اجتماعی، خدمات بهداشتی - درمانی، مددکاری، مشاوره اجتماعی و حقوقی و برنامه‌های

اشتغال حمایت شده، با اعمال راهبرد همکاری بین بخشی و سامانه مدیریت آسیب‌های اجتماعی در مناطق یادشده.

۲. بهبود کیفیت زندگی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی و ترویج مهاجرت معکوس از طریق آمایش سرزمین، توزیع مناسب جمعیت و منابع و جلوگیری از بروز و تشدید آسیب‌های اجتماعی در این مناطق با ایجاد شغل و سکونتگاهی مناسب در روستاها.

۳. برنامه‌ریزی برای مدیریت و توزیع متناسب فعالیت، جمعیت و مهاجرت در کشور و ممانعت از توسعه حاشیه‌نشینی با رویکرد تقویت مبادی مهاجرت، به‌گونه‌ای که سالیانه ۱۰ درصد (۱۰٪) نسبت به ساماندهی مناطق و کاهش جمعیت حاشیه‌نشینی اقدام شود.

ت) حمایت از زنان سرپرست خانوار تهیه و اجرای کامل طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار طبق قوانین و مصوبات شورای اجتماعی تا پایان اجرای قانون برنامه توسط ریاست‌جمهوری (معاونت امور زنان) با همکاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سایر نهادهای ذی‌ربط و تأیید برنامه مذکور در هیئت وزیران و تصویب در مجلس شورای اسلامی و نظارت بر اجرایی شدن آن.

ماده (۱۰۱)

کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند به‌منظور تحقق اهداف مندرج در اصول دهم (۱۰)، بیستم (۲۰) و بیست‌ویکم (۲۱) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله و سیاست‌های کلی برنامه ششم و سیاست‌های کلی خانواده مبنی بر «تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و استیفای حقوق شرعی و قانونی زنان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان» و نیز به‌منظور بهره‌مندی جامعه از سرمایه انسانی زنان در فرایند توسعه پایدار و متوازن، با سازماندهی و تقویت جایگاه سازمانی امور زنان و خانواده در دستگاه، نسبت به اعمال رویکرد عدالت جنسیتی بر مبنای اصول اسلامی در سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های خود و ارزیابی آثار و تصمیمات براساس شاخص‌های ابلاغی ستاد ملی زن و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی اقدام نمایند.

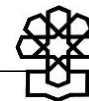
ماده (۱۰۲)

دولت موظف است براساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهادهای ذی‌ربط به‌منظور تقویت و تحکیم جامعه‌ای خانواده‌محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص‌های الگو و سبک زندگی اسلامی - ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به‌عمل آورد:

- الف) زمینه‌سازی مناسب جهت کنترل و کاهش میانگین سن ازدواج به میزان ده درصد (۱۰٪) نسبت به سال پایه در طول اجرای قانون برنامه.
- ب) حمایت، پشتیبانی و ارتقای معیشت و اقتصاد خانواده از طریق توسعه مشاغل خانگی، بنگاه‌های زودبازده اقتصادی و تعاونی‌های تولیدی روستایی و خانواده‌محور و افزایش نرخ رشد مستمر فعالیت‌ها نسبت به سال پایه اجرای قانون برنامه.
- پ) مقابله فعال و هوشمند با جنگ نرم در عرصه خانواده و منع نشر برنامه‌های مخل ارزش‌ها و برنامه‌سازی، آموزش، پژوهش و تبلیغ توسط کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط در جهت تحکیم خانواده.
- ت) زمینه‌سازی جهت افزایش نرخ باروری (TFR) به حداقل ۲/۵ فرزند به‌ازای هر زن در سن باروری در طول اجرای قانون برنامه.
- ث) پشتیبانی و حمایت از ترویج ازدواج موفق، پایدار و آسان، فرزندآوری و تربیت فرزند صالح، ارزش دانستن ازدواج و فرزندآوری از طریق تمهید و سازوکارهای قانونی و اعطای تسهیلات و امکانات.
- ج) آموزش و مشاوره مستمر و مسئولانه نوجوانان و جوانان با اولویت خانواده‌ها قبل، حین و دست‌کم پنج سال پس از ازدواج توسط همه دستگاه‌های ذی‌ربط، به‌ویژه وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و ورزش و جوانان، سازمان بهزیستی، مؤسسات آموزشی عمومی و آموزش عالی دولتی و غیردولتی، سازمان نظام روانشناسی و مشاوره و سایر نهادهای ذی‌ربط با برخورداری خدمات مشاوره و روانشناسی از تسهیلات و مزایای بیمه‌های پایه و تکمیلی.
- خ) تمهیدات لازم جهت بهره‌مندی از قضاوت و وکلای مجرب با اولویت وکلای متأهل، با ارائه آموزش‌های لازم در جهت تشویق صلح و سازش زوجها در پرونده‌های دعاوی خانواده و ایجاد مشوق‌های لازم نسبت به پرونده‌های مختومه.

ماده (۱۰۶)

- بند «ت»** - به‌منظور تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی، کاهش جرم و جنایت، مبارزه همه‌جانبه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا و ارز از طریق پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز در بودجه سالیانه دستگاه‌های مربوطه اقدامات زیر به‌عمل آید:
۳. برنامه‌ریزی برای مبارزه همه‌جانبه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها و مدیریت مصرف آنها با هدف کاهش بیست‌وپنج درصدی (۲۵٪) اعتیاد توسط دستگاه‌های مربوطه در طول اجرای قانون برنامه.

تصویری کلی از اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹

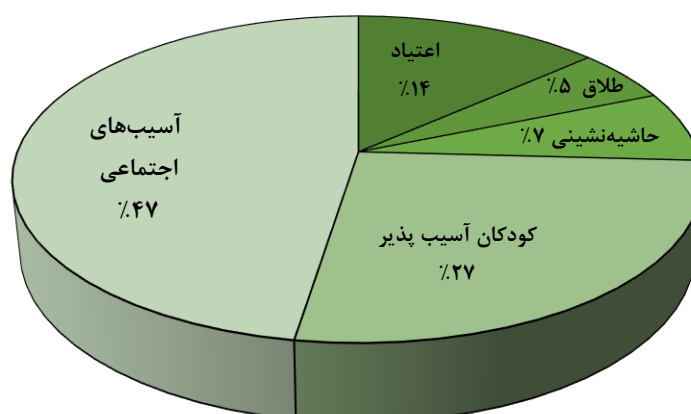
در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور مبلغ ۳۲,۰۶۹ میلیارد ریال اعتبار جهت پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با اولویت اعتیاد، تحکیم خانواده و کاهش طلاق، بهسازی و ساماندهی بافت‌های فرسوده و مناطق حاشیه شهرها، حمایت از کودکان آسیب‌پذیر و دیگر آسیب‌های اجتماعی در سطح کشور پیش‌بینی شده است. اعتبار فوق در مقایسه با اعتبار مصوب این بخش در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، میزان ۹/۸ درصد کاهش داشته است.

جدول ۲. اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه ۱۳۹۸

(میلیون ریال)

ردیف	عنوان آسیب	۱۳۹۸	۱۳۹۹	رشد
۱	اعتیاد	۴,۱۱۴,۳۹۲	۴,۳۳۹,۹۲۹	۵/۴۸
۲	طلاق	۱,۶۰۲,۶۲۸	۱,۷۲۰,۲۵۹	۷/۳۳
۳	حاشیه‌نشینی	۲,۳۰۷,۰۰۰	۲,۲۷۰,۹۷۱	- ۱/۵۶
۴	کودکان آسیب‌پذیر	۱۰,۲۶۱,۴۲۲	۸,۵۳۱,۰۲۵	- ۱۶/۸۶
۵	آسیب‌های اجتماعی	۱۷,۲۷۷,۵۰۱	۱۵,۲۰۶,۹۱۳	- ۱۱/۹۸
	جمع	۳۵,۵۶۲,۹۴۳	۳۲,۰۶۹,۰۹۷	- ۹/۸۲

شکل ۱. سهم آسیب‌های اجتماعی اولویت‌دار برنامه ششم توسعه از لایحه بودجه ۱۳۹۹

از مجموع اعتبارات بخش آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ مبلغ ۴,۳۴۰ میلیارد ریال اعتبار جهت مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان و مدیریت مصرف آن در کشور اختصاص یافته

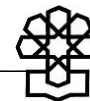
است. اعتبار فوق در مقایسه با اعتبار مصوب این بخش در قانون بودجه ۱۳۹۸ تنها رشدی معادل ۵/۴ درصد داشته است. در حوزه تحکیم خانواده و کاهش طلاق در کشور مبلغ ۱,۷۲۰ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی شده است که در مقایسه با اعتبار مصوب در سال ۱۳۹۸ حدود ۷/۳ درصد افزایش یافته است.^۱ برای بهسازی بافت‌های فرسوده و ساماندهی مناطق حاشیه‌نشین در کلان‌شهرهای کشور مبلغ ۲,۲۷۰ میلیارد ریال اعتبار در نظر گرفته شده است که در مقایسه با بودجه مصوب این بخش در سال آتی حدود ۱/۵ درصد کاهش داشته است. در حوزه کودکان و برنامه حمایت از کودکان آسیب‌پذیر مانند کودکان کار، خیابان و بی‌سرپرست مبلغ ۸,۵۳۱ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی گردیده است که در مقایسه با اعتبار مصوب آن در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۱۶/۸ درصد کاهش داشته است. در رابطه با سایر آسیب‌های اجتماعی، مطابق جستجویی که در شرح برنامه‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌های مختلف در لایحه بودجه با کلیدواژه «آسیب اجتماعی» و دیگر عناوین مشابه صورت گرفته، جمعاً حدود ۱۵,۲۰۶ میلیارد ریال اعتبار در نظر گرفته شده است. اعتبار این برنامه‌ها نیز همانند سایر برنامه‌ها و فعالیت‌های این بخش با کاهش حدود ۱۲ درصد در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور همراه شده‌اند. در مجموع، همان‌طور که مشاهده می‌شود، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور اعتبارات برنامه‌های مرتبط با مدیریت و کنترل آسیب‌های اجتماعی تنها در دو حوزه اعتیاد و طلاق با افزایش نامناسب اعتبارات و سایر حوزه‌ها با افت و کاهش محسوس اعتبارات مواجه شده است. در این رابطه، نقطه‌نظرات کارشناسی ذیل قابل تأمل‌اند:

❖ آسیب اجتماعی یک پروسه است و نه یک پروژه؛ لذا، روند درمان و کنترل آن می‌بایست به‌طور کامل و مستمر ادامه یابد. بنا به ماهیت پویا و زنده پدیده‌های اجتماعی، هرگونه خلل یا عقب‌نشینی در فرایند کنترل و مدیریت آسیب‌های اجتماعی، به‌منزله ضایع شدن هزینه‌ها و تلاش‌های گذشته و بازگشت مجدد آسیب‌های ترمیم شده است. از این‌رو، کاهش یکباره اعتبارات مربوط به آسیب‌های اجتماعی تحت هر شرایطی منطقی و توجیه‌پذیر نیست.

❖ در میان آسیب‌های اجتماعی اولویت‌دار ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، برنامه مقابله با اعتیاد از جمله دو آسیب اجتماعی است که در لایحه بودجه ۱۳۹۹ افزایش اعتبار یافته است؛ با وجود این افزایش صورت پذیرفته متناسب با اهداف تعیین شده در مواد (۸۰) و (۱۰۶) قانون برنامه ششم مبنی بر کاهش ۲۵ درصدی اعتیاد در پایان برنامه نیست. گفتنی است با گذشت سه سال از اجرای قانون برنامه ششم توسعه، شاخص‌های آماری کماکان حاکی از روند افزایشی مصرف مواد مخدر و روان‌گردان در کشور است.^۲

۱. اعتبارات سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) در بخش زنان، خانواده و طلاق به‌دلیل تغییر در عناوین برنامه‌های این دو دستگاه قابل سنجش نبوده و در سرجمع اعتبارات امور مربوط به این بخش محاسبه نگردیده است.

۲. ستاد مبارزه با مواد مخدر، سیماي اعتیاد، مواد مخدر و روان‌گردان، مهرماه ۱۳۹۸.

❖ در زمینه حمایت از زنان سرپرست خانوار به دلیل تغییرات صورت گرفته در عناوین و حذف جزئیات برنامه‌ها و فعالیت‌های حمایتی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ عملاً امکان ارزیابی، مقایسه و به تبع آن نظارت دقیق و صحیح بر عملکرد اعتبارات سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) در بخش حمایت از زنان سرپرست خانوار و دیگر زنان آسیب‌پذیر وجود ندارد.

❖ مقایسه برنامه‌های سازمان بهزیستی کشور در حمایت از زنان و خانواده حاکی از کاهش اعتبارات مربوط به کمک‌هزینه‌های مالی و بیمه‌ای زنان سرپرست خانوار از یک طرف و افزایش اعتبار مربوط به فعالیت پرداخت سرمایه کار و آماده‌سازی شغلی زنان سرپرست خانوار از طرف دیگر است. بدون شک، سیاست توانمند ساختن زنان تحت پوشش نهادهای حمایتی، سیاستی پذیرفته شده و مورد تأیید است؛ اما، اجرای آن در شرایط اقتصادی نامناسب کشور مناسب به نظر نمی‌رسد.

❖ در حوزه حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده، ۹۶/۸ درصد اعتبارات عمومی آن از محل ردیف‌های متفرقه (۱-۵۵۰۰۰۰) تأمین می‌شود. این در شرایطی است که در «قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران»، «سند ملی راهبردی احیا، بهسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» و «طرح تقسیم کار ملی برای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی»، اصول، راهبردها و دستگاه‌های مجری اصلی و همکار در حوزه حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده کاملاً مشخص گردیده‌اند؛ بنابراین انتظار می‌رفت ردیف متفرقه این حوزه در لایحه بودجه امسال اصلاح می‌شد.

❖ کاهش اعتبارات مربوط به بخش کودکان آسیب‌پذیر در لایحه بودجه، ناشی از کاهش اعتبارات امور تغذیه و سلامت کودکان است؛ در همین رابطه گفتنی است، توجه به تغذیه و سلامت کودکان در اولویت سیاستگذاری‌های این بخش قرار دارد و کاستن از اعتبارات این امور تحت هر شرایطی توصیه نمی‌شود.

❖ در مورد کاهش اعتبار صورت‌گرفته در حوزه برنامه‌هایی که با محوریت مفهوم عام آسیب‌های اجتماعی در قوانین بودجه تدوین شده‌اند؛ نیز بیشترین میزان کاهش اعتبار مربوط به برنامه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان با ۷۶ درصد کاهش است. در این رابطه، نیز باید اذعان نمود که به دلیل تغییرات فناورانه، فرهنگی و اجتماعی سریع و پرشتاب دنیای امروز، دوران نوجوانی برای بسیاری از دانش‌آموزان با بروز مشکلات فراوان جسمی، روانی و اجتماعی همراه است و عدم توجه مناسب به آن می‌تواند منشأ آسیب‌های اجتماعی بزرگ‌تر و رفتارهای پرخطرتری در آینده باشد.

بررسی اعتبارات برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با آسیب‌های اجتماعی

در این بخش از گزارش، اعتبارات برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، برحسب ترتیب و اولویت تعیین شده در قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته است:

الف) مقابله اعتیاد

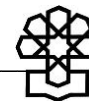
مطابق با بند «ث» ماده (۸۰) و بند «ت» ماده (۱۰۶) قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران دولت مکلف است از طریق ستاد مبارزه با مواد مخدر، دستگاه‌های اجرایی و نیروهای مسلح در راستای اجرایی کردن سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر و اجرای دقیق قوانین مربوطه در مورد روان‌گردان‌ها و پیش‌سازها با رویکرد اجتماعی و با اولویت پیشگیری از اعتیاد، درمان، بازتوانی و کاهش آسیب، صیانت و حمایت اجتماعی، مقابله با عرضه مواد مخدر و روان‌گردان‌ها و پیش‌سازها و... اقدامات قانونی لازم را به عمل آورد، با این هدف که اعتیاد در طول اجرای برنامه کاهش بیست و پنج درصدی داشته باشد.

جدول ۳. اعتبارات برنامه‌های مرتبط با حوزه اعتیاد در لایحه بودجه ۱۳۹۹ کل کشور

(میلیون ریال)

در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	ستاد مبارزه با مواد مخدر	پیشگیری از سوء مصرف	۹۱۱،۷۰۰	۹۰۰،۵۰۳	-۱/۲۳
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰		مواد مخدر و روان گردان	۶۰۰	۶۰۰	۰/۰۰
۱۹۰۳۰۴۴۰۰۰		توسعه خدمات بازتوانی معتادان	۱۴۰،۰۰۰	۴۲۵،۷۷۱	۲۰۴/۱۲
۱۹۰۳۰۲۴۰۰۰		کاهش عرضه مواد مخدر و روان گردان	۶۲۹،۰۳۶	۶۲۸،۸۸۵	-۰/۰۲
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۰		ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان	۱،۱۰۴،۱۹۰	۸۵۱،۸۲۴	-۲۲/۸۶
۱۹۰۵۰۱۳۰۰۰		پژوهش‌های کاربردی در حوزه مواد مخدر و روان گردان	۲۰،۰۷۴	۲۳،۱۸۷	۱۵/۵۱
۱۰۵۱۷۰۳۰		گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در ستاد مبارزه با مواد مخدر (سرمایه‌ای)	۱،۲۰۰	۱،۲۰۰	۰/۰۰
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۴	سازمان امور اجتماعی	کنترل و کاهش اعتیاد	۲۰،۰۰۰	۲۰،۶۰۰	۳/۰۰
۱۱۰۲۰۰۶۰۰۰	نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران	برنامه مبارزه با مواد مخدر و داروهای روان گردان	۷۰۰،۰۰۰	۷۸۰،۰۰۰	۱۱/۴۲
۱۱۰۲۰۰۶۰۰۰	پلیس مبارزه با مواد مخدر و روان گردان	برنامه مبارزه با قاچاق مواد مخدر	۲۰۰،۰۰۰	۱۰۵،۸۰۴	-۴۷/۰۹
۱۶۰۲۰۲۷۰۰	سازمان بهزیستی	ارائه خدمات درمان، کاهش آسیب معتادان	۳۴۶،۰۰۰	۳۱۱،۳۲۹	-۱۰/۰۲
۱۹۰۳۰۰۳۰۰		پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر و روان گردان	۴۱،۵۹۲	۳۵،۲۲۶	-۱۵/۳۰
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۰	سازمان بیمه سلامت	ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان	-	۲۵۵،۰۰۰	غیر قابل محاسبه
		جمع کل اعتبارات	۴،۱۱۴،۳۹۲	۴،۳۳۹،۹۲۹	۵/۴۸

مطابق با شرح برنامه‌ها و فعالیت‌های لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، ۴,۳۳۹ میلیارد ریال اعتبار جهت مبارزه همه‌جانبه با اعتیاد در کشور پیش‌بینی شده است. اعتبار فوق در مقایسه با اعتبار مصوب آن در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، حدود ۶/۵ درصد رشد داشته است. شایان ذکر است اعتبارات حوزه اعتیاد در بین ۶ دستگاه (ستاد مبارزه با مواد مخدر، سازمان امور اجتماعی کشور، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، پلیس مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان، سازمان بهزیستی کشور و سازمان بیمه سلامت) توزیع می‌شود.

توزیع اعتبارات برحسب حیطه تخصصی برنامه‌ها در این حوزه این‌گونه است که ۳۵/۳۷ درصد از اعتبارات به برنامه کاهش عرضه مواد مخدر و روان‌گردان؛ ۳۲/۶۷ درصد به برنامه ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان؛ ۲۱/۵۷ درصد به برنامه پیشگیری از مصرف مواد مخدر و روان‌گردان و ۹/۸۱ درصد از مجموع اعتبارات به برنامه توسعه خدمات بازتوانی معتادان اختصاص یافته است. با این تفسیر، اولویت برنامه‌های کشور در حوزه مبارزه با مصرف مواد مخدر و روان‌گردان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، مبارزه با کاهش عرضه مواد مخدر و روان‌گردان و پس از آن به ترتیب درمان معتادان، پیشگیری از مصرف مواد و درنهایت بازتوانی معتادان بهبودیافته است. در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور نیز ترتیب برنامه‌های حوزه اعتیاد برحسب اعتبار اختصاص یافته، به همین منوال بوده است (۱). کاهش عرضه مواد مخدر و روان‌گردان ۳۸/۰۹ درصد، ۲. ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان ۳۵/۶۰ درصد، ۳. پیشگیری از مصرف مواد مخدر و روان‌گردان ۲۲/۳۹ درصد و ۴. بازتوانی معتادان ۳/۴۳ درصد). بنابراین، همسانی ترتیب اعتبارات برنامه‌ای حوزه اعتیاد در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال ۱۳۹۸، حاکی از عدم تغییر در رویکرد مداخله‌گرایانه نظام سیاستگذار و مجری در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان برای سال آینده است. با وجود این، در ترکیب و حجم اعتبارات پیش‌بینی شده برای برنامه‌های چهارگانه فوق در بخش اعتیاد، تفاوت آشکاری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ مشاهده می‌شود و آن افزایش قابل ملاحظه حجم اعتباری برنامه بازتوانی معتادان در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است. با توجه به غفلت صورت گرفته به مقوله بازتوانی معتادان در سنوات گذشته؛ در لایحه جدید این مقوله مورد توجه جدی واقع شده و با رشد ۲۰۴ درصدی مواجه شده است. از آنجایی که، بازتوانی حلقه تکمیل‌کننده زنجیره درمان و بازگشت معتادان به اجتماع است؛ توجه و تقویت این بخش، از نکات برجسته و قابل توجه لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در حوزه اعتیاد است. لکن، در حوزه پیشگیری از مصرف مواد مخدر و روان‌گردان علی‌رغم اهمیت و جایگاهی که برای آن در سیاست‌ها و قوانین بالادستی ترسیم شده است؛ حجم و سهم اعتباری محدودی در نظر گرفته شده است.

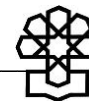
ب) کنترل طلاق و تحکیم خانواده

با توجه به جایگاه محوری و کارکردهای استراتژیکی که نهاد خانواده در جامعه برعهده دارد، تحکیم خانواده و کنترل و کاهش طلاق یکی از جدی‌ترین سیاست‌هایی است که در عرصه اجتماعی در دستور کار قرار گرفته است. در همین رابطه، در قوانین بودجه سنواتی کشور می‌توان برنامه‌ها و فعالیت مرتبط با نهاد خانواده را ذیل دو سیاست تحکیم خانواده و حمایت از زنان سرپرست خانوار دنبال کرد.

جدول ۴. اعتبارات برنامه‌های مرتبط با حوزه خانواده در لایحه بودجه ۱۳۹۹ کل کشور

در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد	
			۱۳۹۸	۱۳۹۹		
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۵	سازمان امور اجتماعی	کنترل و کاهش طلاق	۲۰,۰۰۰	۲۰,۶۰۰	۳/۰۰	
۱۹۰۳۰۱۹۰۰	سازمان بهزیستی	برنامه حمایت از خانواده و زنان سرپرست خانوار	۱,۲۵۷,۲۱۷	غیر قابل سنجش*	غیر قابل تخمین	
۱۹۰۲۰۱۰۲۹		حق بیمه پایه بازنشستگی زنان سرپرست خانوار روستایی	۱۳۰,۳۹۲	۱۱۶,۶۸۸	-۱۰/۵۰	
۱۹۰۲۰۱۰۳۱		حق بیمه پایه بازنشستگی زنان سرپرست خانوار شهری	۵۹۲,۶۹۱	۵۵۸,۷۵۴	-۵/۷۲	
۱۹۰۳۰۱۲۷۹		کمک هزینه خرید جهیزیه مددجویان تحت پوشش	۶۲,۳۸۹	۵۵,۸۳۲	- ۱۰/۵۰	
۱۹۰۳۰۱۲۸۲		زنان سرپرست خانوار تحت پوشش دریافت‌کننده سرمایه کار	۱۱۴,۳۷۹	۲۲۳,۳۲۷	۹۵/۲۵	
۱۹۰۳۰۱۲۸۳		کمک‌هزینه آماده‌سازی شغلی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش				
۱۹۰۳۰۱۸۷		زنان سرپرست خانوار تحت پوشش خدمات مالی خرد	۱۲۴,۷۷۷	۱۰۱,۵۱۲	- ۱۸/۶۴	
۱۹۰۳۰۱۲۹۵		کمک هزینه مددکاری اجتماعی در مراقبت از خانواده‌های در معرض طلاق	۳۰,۰۰۰	۲۶,۸۴۷	- ۱۰/۵۱	
۱۹۰۲۰۱۰۱۵		کمیته امداد امام خمینی (ره)	پرداخت حق بیمه پایه اجتماعی زنان سرپرست خانوار شهری	غیر قابل سنجش*	۱,۵۵۰,۰۰۰	غیر قابل تخمین
۱۹۰۳۰۱۹۰۰۰			برنامه حمایت از خانواده و زنان سرپرست خانوار	۲,۷۴۴,۰۴۲	غیر قابل سنجش*	غیر قابل تخمین
۱۷۰۳۰۵۶۰۲۲	وزارت ورزش و جوانان	حمایت از مراکز مشاوره، ازدواج و تحکیم خانواده	۶۵,۰۰۰	۸۷,۶۱۷	۳۴/۷۹	
۱۷۰۳۰۱۶۰۰۰	معاونت زنان و امور خانواده نهاد ریاست جمهوری	برنامه ارزیابی تحقق سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با وضعیت زنان و خانواده	۵۷,۰۰۰	۵۷,۰۰۰	۰/۰۰	
۱۷۰۳۰۱۶۰۰۵		انجام فعالیت‌های دبیرخانه‌ای ستاد ملی زن و خانواده	۸,۰۰۰	۸,۰۰۰	۰/۰۰	
۱۷۰۳۰۱۶۰۰۰۷		تدوین، احصا و سنجش شاخص‌های حوزه زنان و خانواده و ارائه گزارش‌های آن	۳۵,۰۰۰	۳۵,۰۰۰	۰/۰۰	
۱۷۰۳۰۱۷۰۰۰		برنامه ارتقای توانمندی‌ها و مشارکت‌های اجتماعی زنان	۴۵,۰۰۰	۷۵,۰۰۰	۶۶/۶۷	

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۷۰۳۰۱۷۰۰۱		ارتقای مهارت‌های شغلی زنان	۱۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۱۰۰/۰۰
۱۷۰۳۰۱۷۰۰۴		حمایت از بانک‌های اطلاعاتی در حوزه زنان و خانواده	۵,۰۰۰	۵,۰۰۰	۰/۰۰
۱۷۰۳۰۶۱۰۰۰		برنامه راهبری و حمایت از تحکیم خانواده	۵۵,۰۰۰	۶۵,۰۰۰	۱۸/۱۸
۱۷۰۳۰۶۱۰۰۲		حمایت و نظارت بر اجرای طرح‌های ارتقای وضعیت بهداشت جسمی و روانی و وضعیت اجتماعی و فرهنگی اعضای خانواده	۲۵,۰۰۰	۲۵,۰۰۰	۰/۰۰
۱۷۰۳۰۶۱۰۰۳		حمایت از برنامه‌های آموزشی و طرح‌های فرهنگی	۱۸,۰۰۰	۲۸,۰۰۰	۵۵/۵۶
۱۷۰۳۰۶۱۰۰۴		برگزاری نشست‌ها و نمایشگاه‌ها و مراسم روز ملی خانواده	۱۲,۰۰۰	۱۲,۰۰۰	۰/۰۰
۱۷۰۸۰۱۵۰۰۴		تحقیق مطالعه مشاوره و ترجمه در خصوص مسائل زنان	۱۲,۰۰۰	۲۱,۰۰۰	۷۵/۰۰
۱۷۰۳۰۳۳۰۰۰	شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده	برنامه سیاستگذاری در امور زنان و تحکیم خانواده	۱۶,۰۰۰	۱۳,۰۸۲	-۱۸/۲۴
۵۰۰۰۰-۲۴	اعتبارات متفرقه	اعتبارات طرح توانمندسازی زنان سرپرست خانوار - موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه	۱۳۵,۰۰۰	۱۳۵,۰۰۰	.
۵۰۰۰۰-۴۱		تقویت نهاد خانواده و جایگاه بانوان در آن موضوع اجرای ماده (۱۰۱) قانون برنامه ششم توسعه	۳۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰	.
جمع کل اعتبارات			۱,۶۰۲,۶۲۸	۱,۷۲۰,۲۵۹	۷/۳۳

* به دلیل یکپارچه شدن برنامه‌های حمایتی کمیته امداد و سازمان بهزیستی در برنامه «توسعه خدمات حمایتی»، اعتبار پیش‌بینی شده جهت حمایت از خانواده و زنان سرپرست خانوار غیرقابل سنجش بوده و در سرجمع اعتبارات این بخش محاسبه نگردیده است.

در حوزه تکریم و تحکیم نهاد خانواده در امور و فعالیت‌هایی چون مراقبت از خانواده‌های در معرض طلاق و حمایت از زنان مطلقه و سرپرست خانوار در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور اعتباری در حدود ۱,۷۲۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که در مقایسه با اعتبار مصوب در قانون بودجه ۱۳۹۸ حدود ۷/۳ درصد رشد داشته است.

البته، این اعتبار بخشی از مجموع اعتبارات حوزه خانواده در لایحه بودجه است که در بین ۶ دستگاه (سازمان امور اجتماعی، سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی (ره)، وزارت ورزش و جوانان، معاونت زنان و امور خانواده نهاد ریاست جمهوری و شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده) توزیع می‌شود. در لایحه بودجه ۱۳۹۹ به دلیل تغییر عناوین و حذف جزئیات برنامه‌ها و فعالیت‌های حمایتی سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) در حمایت از زنان در معرض آسیب، حدود چهار هزار میلیارد ریال از اعتبارات برنامه‌ای مصوب این دو دستگاه در قانون بودجه ۱۳۹۸ در لایحه ۱۳۹۹ در حوزه زنان قابل سنجش و ارزیابی و به تبع آن نظارت نیست.

همان‌طور که بیان شد، برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با زنان و خانواده در لایحه بودجه را می‌توان به دو بخش یا سیاست کلی تحکیم خانواده و حمایت از زنان سرپرست خانوار تقسیم کرد. در همین

رابطه، توزیع اعتبارات مربوط به تحکیم خانواده در لایحه بودجه ۱۳۹۹ به گونه‌ای است که نمی‌توان منطقی برای کاهش، عدم تغییر یا افزایش رقم اعتبارات برنامه‌ها و فعالیت‌های این بخش دستگاه‌های سیاستگذار و مجری آن متصور شد. در بخش حمایت از زنان سرپرست خانوار نیز همان‌گونه که بیان شد به دلیل تغییر عناوین برنامه‌ها و فعالیت‌های حمایتی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ عملاً امکان ارزیابی و مقایسه دقیق اعتبارات حمایت از زنان سرپرست خانوار و دیگر زنان آسیب‌پذیر مقدور نیست. با وجود این، احصا و مقایسه برنامه‌های ذیل سازمان بهزیستی کشور در این حوزه حاکی از کاهش اعتبارات مربوط به کمک‌هزینه‌های مالی و بیمه‌ای زنان سرپرست خانوار از یک طرف و افزایش اعتبار مربوط به فعالیت پرداخت سرمایه کار و آماده‌سازی شغلی زنان سرپرست خانوار از طرف دیگر است. بی‌تردید، سیاست توانمندسازی و خودکفا نمودن گروه‌های تحت سرپرستی و پوشش نهادهای حمایتی، سیاستی مترقی و تصدیق شده است؛ لکن، اجرای این سیاست در اوضاع نامناسب اقتصاد کشور و آن هم در مورد قشر آسیب‌پذیری چون زنان سرپرست خانوار سنجیده به نظر نمی‌رسد.

مسئله دیگری که در این حوزه قابل تأمل است، اعتبارات متفرقه مربوط به موضوع زنان سرپرست خانوار و نهاد خانواده است که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به مانند سنوات گذشته در ردیف‌های متفرقه ذکر شده است؛ این در حالی است که در قانون برنامه ششم توسعه، دستگاه اجرایی هر یک از تکالیف یادشده به صورت مشخص بیان شده است و معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری مسئولیت اجرای برنامه‌های مربوط به هر یک از ردیف‌های متفرقه (۲۴-۵۰۰۰۰) و (۴۱-۵۰۰۰۰) را برعهده دارد؛ از این رو ذکر ردیف‌های متفرقه‌ای که دستگاه مجری آن برحسب قانون برنامه مشخص شده است، چندان قابل توجیه نیست.

ج) حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده

امروزه یکی از چالش‌های اساسی جوامع شهری، به‌ویژه در کلان‌شهرهایی چون تهران، مشهد، کرج، اهواز و... پدیده حاشیه‌نشینی است. آمارها نشان می‌دهد بخش عمده‌ای از جرائم و آسیب‌های اجتماعی در این شهرها با محلات و مناطق حاشیه‌نشین در ارتباط است. از این رو، چاره‌جویی برای حل و تعدیل جدی و فوری مشکلات مناطق حاشیه‌نشین و تأمین اعتبارات لازم جهت ساماندهی آن باید در دستور کار مدیران و برنامه‌ریزان ذی‌ربط قرار گیرد.

جدول ۵. اعتبارات برنامه‌های مرتبط با حوزه بافت‌های فرسوده و حاشیه‌نشینی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ کل کشور در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۳	سازمان امور اجتماعی	مدیریت و کاهش آسیب‌های اجتماعی در مناطق حاد، بحرانی و حاشیه شهرها	۳۶,۰۵۰	۲۵,۰۰۰	۴۴/۲
۱۵۰۲۰۰۱۰۰۹	سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها	پایش و کنترل طرح ملی بازآفرینی شهری و مسکن امید	۶,۴۹۷	۴,۵۰۰	۴۴/۳۷
۱۱۰۲۰۲۶۰۰۰	ستاد مشترک سپاه - طرح شهید برونسی	برنامه ساماندهی حاشیه‌نشینی کلان‌شهرها*	۹۲۸,۴۲۴	۸۷۷,۵۰۰	۵/۸۰
۵۵۰۰۰۰۱	سازمان برنامه و بودجه - متفرقه	توسعه خدمات و تکمیل زیرساخت‌های مناطق کمتر توسعه‌یافته، حاشیه‌ای و بحرانی	۱,۳۰۰,۰۰۰	۱,۳۰۰,۰۰۰	۰/۰۰
۵۵۰۰۰۰۷۱	متفرقه	بهسازی بافت فرسوده و حاشیه کلان‌شهر مذهبی	؟	۱۰۰,۰۰۰	غیرقابل تخمین
جمع کل اعتبارات			۲,۲۷۰,۹۷۱	۲,۳۰۷,۰۰۰	-۱/۵۶

* عنوان برنامه ذیل این طرح در لایحه بودجه ۱۳۹۹ به برنامه انجام امور امنیت اجتماعی تغییر یافته است.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور مبلغ ۲,۲۷۰ میلیارد ریال اعتبار از منابع عمومی بودجه جهت بهسازی بافت‌های فرسوده و ساماندهی مناطق حاشیه شهرها پیش‌بینی شده است. در مقایسه با اعتبار مصوب ۲,۳۰۷ میلیارد ریالی این بخش در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ بیانگر کاهش تقریباً ۱/۵ درصدی اعتبارات برنامه‌های مربوط به بهسازی و مدیریت مناطق حاشیه‌ای و بحرانی در بودجه سال آینده کشور است. البته، کاهش اعتباری فوق، ناشی از حذف اعتبار ردیف متفرقه «بهسازی بافت فرسوده و حاشیه کلان‌شهرهای مذهبی» در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ است؛ وگرنه غالب برنامه‌های این بخش با افزایش اعتبار همراه شده‌اند.

در رابطه با نحوه توزیع اعتبارات برحسب شرح برنامه‌ها و فعالیت‌ها در حوزه حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده، گفتنی است که ۹۶/۸ درصد اعتبارات عمومی این بخش مربوط به برنامه توسعه خدمات و تکمیل زیرساخت‌های مناطق کمتر توسعه‌یافته، حاشیه‌ای و بحرانی است که از محل ردیف‌های متفرقه (۱-۵۵۰۰۰۰) تأمین شده است. در مورد اعتبارات متفرقه باید توجه کنیم که این اعتبارات مربوط به پروژه‌هایی است که سازمان مسئول اجرای آنها نامشخص بوده و یا اینکه هیچ توضیحی در مورد جزئیات آن پروژه‌ها ارائه نشده است. این شیوه توزیع در شرایطی اتفاق افتاده است که در «قانون برنامه ششم توسعه»، «سند ملی راهبردی احیا، بهسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و

ناکارآمد شهری» مصوب سال ۱۳۹۳ اهداف، اصول و راهبردهای دولت در زمینه احیا، بهسازی و نوسازی شهری و ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی و توانمندسازی ساکنان و در «طرح تقسیم کار ملی برای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی» مصوب ۱۳۹۵ دستگاه‌های مجری اصلی و همکار در حوزه حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده مشخص شده‌اند.

در این گزارش، افزون بر اعتبارات عمومی حوزه حاشیه‌نشینی و بافت‌های فرسوده، بودجه شرکت‌های دولتی و بانک‌ها نیز برحسب برنامه، فعالیت و بهای تمام شده در این حوزه در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و... برحسب برنامه و فعالیت و بهای تمام‌شده در لایحه

سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۱۵۰۱۰۰۸۰۰۰	شرکت بازآفرینی	بهسازی، مقاوم‌سازی و نوسازی مسکن	۷۰۹,۰۶۵	۶۴۵,۰۰۰	۹/۹۳
۱۵۰۲۰۲۷۰۰۰	شهری ایران	ارتقای خدمات و بهبود زیرساخت‌های شهری در محدوده‌های ناکارآمد	۱۲۷,۸۰۰	۱۶۱,۵۵۵	-۲۰/۸۹
۱۳۰۵۰۴۱۰۰۱	بانک مسکن	تسهیلات بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری	۳۹,۷۵۹,۰۱۲	۳۸,۲۵۰,۰۰۰	۳/۹۴
جمع کل اعتبارات			۴۰,۵۹۵,۸۷۷	۳۹,۰۵۶,۵۵۵	۳/۹۴

همان‌طور که مشاهده می‌شود، مبلغ ۴۰,۵۹۵ میلیارد ریال بودجه بانک‌ها و شرکت‌های دولتی در بخش بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری است که نسبت به اعتبار مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ نیز حدود ۴ درصد رشد داشته است. مبلغ ۳۹,۷۵۹ میلیارد ریال از مجموع اعتبار فوق تسهیلاتی است که در قالب وام توسط بانک مسکن به افراد متقاضی جهت نوسازی و بهسازی خانه‌های خود در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری اعطا می‌شود. مبلغ ۸۳۶ میلیارد ریال اعتبار باقی‌مانده این بخش نیز متعلق به شرکت بازآفرینی شهری ایران جهت اجرای برنامه‌های بهسازی، مقاوم‌سازی و نوسازی مسکن و ارتقای خدمات و بهبود زیرساخت‌های شهری در محدوده‌های ناکارآمد است.

در مجموع، با احتساب اعتبارات عمومی و بودجه بانک‌ها و شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ کل کشور، مبلغ ۴۲,۸۶۶ میلیارد ریال اعتبار و تسهیلات جهت بهسازی و ساماندهی بافت‌های فرسوده و مناطق حاشیه شهرها در سال آینده در نظر گرفته شده است. در ضمن، این مبلغ در مقایسه با اعتبار مصوب در قانون بودجه ۱۳۹۸، حدود ۳/۶ درصد افزایش داشته است.

د) کودکان آسیب پذیر

پدیده بی سرپرستی و بدسرپرستی کودکان در همه کشورها به صورت یک بحران بزرگ اجتماعی، ساختارهای اجتماعی جامعه را تهدید می کند؛ زیرا کودکان بی سرپرست و بدسرپرست در اثر عدم حمایت خانواده و جامعه به مفاسد اجتماعی گرایش پیدا می کنند. بر همین اساس، مطابق ماده (۷۸) و بند «ح» ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران دولت مکلف است اقدامات لازم را در راستای حمایت و ساماندهی کودکان کار (بی سرپرست و بدسرپرست) به عمل آورد.

جدول ۷. اعتبارات برنامه های مرتبط با حوزه کودکان در لایحه بودجه ۱۳۹۹

(میلیون ریال)

در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۹۰۳۰۰۱۲۴۲	سازمان بهزیستی	کودکان خیابانی ساماندهی شده	۲۲۸,۷۵۸	۱۸۶,۱۰۵	-۱۸/۶۴
۱۹۰۳۰۰۱۲۸۸		کمک هزینه نگهداری کودکان کار	۲۰,۰۰۰	۱۶,۲۷۱	-۱۸/۶۴
۱۹۰۲۰۰۱۰۳۰		حق بیمه آتیه فرزندان تحت سرپرستی	۵۰,۲۰۰	۴۴,۹۲۴	-۱۰/۵۱
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰		توسعه خدمات حمایتی (کودکان و نوجوانان)	۳,۸۴۵,۰۲۴	۳,۵۸۲,۳۲۸	-۶/۸۳
۱۹۰۳۰۰۳۷۰۰۰		پرداخت هزینه درمان و نگهداری کودکان مجهول الهویه	۱۱۰,۰۰۰	۹۸,۴۳۹	-۱۰/۵۱
۱۹۰۴۰۰۴۰۰۰		توسعه خدمات توانبخشی (کودکان و نوجوانان)	۳۷۰,۰۰۰	۳۰۸,۳۳۵	-۱۶/۶۶
۱۹۰۳۰۰۱۸۰۰۰	کمیته امداد	برنامه حمایت از کودکان و نوجوانان*	۶۷۵,۰۰۰	نامشخص	غیرقابل محاسبه
۱۹۰۳۰۰۱۲۷۰		کمک هزینه تغذیه کودکان دچار سوء تغذیه	۲,۵۳۸,۹۵۸	۱,۸۵۰,۰۰۰	-۹۹/۹۲
۱۹۰۳۰۰۱۳۰۴		هزینه نگهداری دانش آموزان در خوابگاه	۵۳۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	-۲۴/۵۲
۱۶۰۱۰۰۱۰۰۳		کمک به اجرا و پایش برنامه سلامت نوجوانان و جوانان	۲۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰	-۲۵
۱۶۰۱۰۰۱۰۰۶	سازمان غذا و دارو	کمک به اجرا و پایش برنامه بهبود تغذیه کودکان زیر پنج سال	۳۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	-۳۳/۳۳
۱۶۰۱۰۰۱۰۲۰		کمک به اجرا و پایش برنامه بهبود تغذیه دانش آموزان	-	۱۵,۰۰۰	غیرقابل محاسبه
۱۹۰۲۰۰۱۵۰۱۵	سازمان بیمه سلامت	حق بیمه پایه سلامت کودکان مجهول الهویه	۲۳,۶۸۲	۲۵,۸۱۳	۸/۹۸
۱۷۰۳۰۰۹۰۰۰	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	برنامه تولید آثار متناسب تربیتی و پرورشی کودکان و نوجوانان	۴۰۳,۰۰۰	۶۳۰,۶۰۰	۵۶/۴۷
۱۷۰۳۰۰۲۹۰۰۰		برنامه رشد و پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱,۴۱۶,۸۰۰	۱,۳۳۸,۲۱۰	-۵/۵۴
جمع کل اعتبارات			۱۰,۲۶۱,۴۲۲	۸,۵۳۱,۲۰۵	-۱۶/۸۶

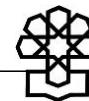
* به دلیل نامشخص بودن اعتبار این ردیف در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، اعتبار مصوب آن در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ در سرجمع اعتبارات کل محاسبه نشده است.

مطابق با اطلاعات جدول بالا، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، حدود ۸,۱۰۵ میلیارد ریال اعتبار جهت حمایت و ساماندهی کودکان و نوجوانان آسیب‌پذیر پیش‌بینی شده است. اعتبار پیش‌بینی شده در مقایسه با اعتبار ۸,۸۲۹ میلیارد ریالی مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، حدود ۸ درصد کاهش نشان می‌دهد. جالب توجه اینکه، کاهش اعتباری این بخش ناشی از کاهش اعتبارات امور مربوط به تغذیه و سلامت کودکان است و برنامه‌های مربوط به تربیت و پرورش فکری کودکان و نوجوانان، برای سال آینده افزایش اعتبار داشته‌اند. این در شرایطی است که تغذیه از حقوق اولیه اشخاص است و از هنگامی که آثار منفی سوءتغذیه بر کارایی و توانایی مغز مسلم شده، توجه به تغذیه و سلامت کودکان در اولویت سیاستگذاری‌های این بخش قرار گرفته است. لذا، کاستن از اعتبارات این امور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ توصیه نمی‌شود. البته، توصیه و پیشنهاد بودجه‌ای این گزارش در مورد اعتبارات بخش کودکان عدم کاهش در کلیه برنامه‌هاست. با وجود این، چنانچه شرایط مالی کشور اقتضا نماید که در برخی از حوزه‌ها و برنامه‌ها تعدیل اعتباری صورت پذیرد؛ حتی‌المقدور شامل بخش کودکان به‌ویژه کودکان در معرض آسیب نشود.

با توجه به جایگاه سازمان امور اجتماعی به‌عنوان نهاد سیاستگذار و تکالیف آن در ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه، علاوه بر پرداختن به آسیب‌های اجتماعی طلاق، اعتیاد و حاشیه‌نشینی، پرداختن به آسیب اجتماعی کودکان کار و خیابان از جمله وظایف آن دستگاه محسوب می‌شود؛ این در حالی است که مقوله کودکان کار و خیابان و آسیب‌پذیر در ردیف‌های اعتباری پیشنهاد شده این دستگاه ارائه نشده است. آن‌طور که به‌نظر می‌رسد در زیرمجموعه برنامه رصد و کنترل آسیب‌های اجتماعی، فعالیت ساماندهی آسیب‌دیدگان اجتماعی و متکدیان دیده می‌شود؛ اما این فعالیت به‌قدری عام و کلی است که موضوع کودکان کار و خیابان تقریباً جزئی فرعی از آن محسوب می‌شوند.

ه) آسیب‌های اجتماعی کلی

افزون بر آسیب‌های اجتماعی اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی و کودکان کار و خیابان که در قانون برنامه ششم توسعه مورد تأکید قرار گرفته‌اند؛ اعتبارات برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که کلیت آسیب‌های اجتماعی را مورد توجه قرار داده یا مصادیقی که در قانون برنامه ششم توسعه تصریح نشده‌اند؛ در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نیز مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا، اعتبارات این حوزه در بین دستگاه‌هایی از قبیل سازمان امور اجتماعی، وزارت دادگستری، وزارت آموزش و پرورش، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت ورزش و جوانان و همچنین اعتباری معادل ۴,۴۰۰ میلیارد ریال در ردیف‌های متفرقه

برای تهیه و اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه پیشنهاد شده است.

جدول ۸. اعتبارات برنامه‌های مرتبط با آسیب‌های اجتماعی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ در مقایسه با

(میلیون ریال)

قانون بودجه سال ۱۳۹۸

شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۰	سازمان امور اجتماعی	برنامه حفظ و ارتقای سلامت اجتماعی جامعه	۲۰۶,۸۰۰	۲۱۷,۰۰۰	۴/۹۲
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۰	اجتماعی	برنامه رصد و کنترل آسیب‌های اجتماعی	۲۰,۰۰۰	۲۰,۶۰۰	۳/۰۰
۱۹۰۳۰۲۲۰۰۰	وزارت دادگستری	برنامه حمایت‌های اجتماعی حمایت از بزهدیدگان	۴۲۵,۰۰۰	۵۸۰,۰۰۰	۳۶/۴۷
۱۹۰۳۰۵۱۰۰۱	وزارت آموزش و پرورش	طرح جامع حمایت و ارتقای پوشش تحصیلی مناطق محروم	۵,۳۰۰,۰۰۰	۵,۵۶۵,۰۰۰	۵/۰۰
۱۸۰۱۰۱۸۰۰۰	وزارت آموزش و پرورش	برنامه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان	۱,۴۲۱,۲۰۰	۳۳۵,۰۰۰	-۷۶/۴۳
۱۲۷۵۹۴	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	کیفیت‌بخشی به فعالیت‌های آموزشی و پرورشی و توسعه عدالت آموزشی (بازماندگان از تحصیل مناطق محروم)	۲,۹۳۶,۰۰۰	۱,۶۰۴,۳۷۰	-۴۵/۳۶
۱۶۰۱۱۰۱۰۰۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	برنامه مبارزه، پیشگیری و کنترل دخانیات	۱۰۷,۴۴۰	۱۸۳,۶۷۰	۷۰/۹۵
۱۹۰۳۰۰۱۰۳۸	سازمان بهزیستی	افراد تحت پوشش برنامه‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	غیرقابل سنجش	۱۳۷,۳۳۶	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۰۱۰۴۳	سازمان بهزیستی	رصد و گزارش آسیب‌های اجتماعی	۲۶,۷۹۲	۲۶,۰۲۷	-۲/۶۲
۱۹۰۳۰۰۱۰۵۰	سازمان بهزیستی	تدوین ضوابط فوریت‌های اجتماعی و مشاوران غیرحضور	غیرقابل سنجش	۱,۴۸۱,۶۳۱	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۰۱۰۵۲	سازمان بهزیستی	کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی از طریق مشاوره و فوریت‌های اجتماعی	.	۴۰,۰۰۰	.
۱۹۰۳۰۰۱۲۴۸	سازمان بهزیستی	کمک‌هزینه خدمات پایگاه‌های سلامت اجتماعی و گروه‌های همیار	.	۶۳,۶۲۱	.
۱۹۰۳۰۰۱۲۶۴	سازمان بهزیستی	زنان و دختران در معرض آسیب و آسیب‌دیده تحت پوشش خدمات حمایتی	.	۲۳۶,۸۶۳	.
۱۹۰۳۰۰۱۲۶۸	سازمان بهزیستی	افراد تحت پوشش برنامه‌های پیشگیری و کنترل ایدز	۷۷,۵۸۸	۶۳,۱۲۱	-۱۸/۶۴
۱۹۰۳۰۲۸۰۰۰	سازمان بهزیستی	برنامه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	۵۶۹,۳۵۷	غیرقابل سنجش	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۳۱۰۰۰	سازمان بهزیستی	برنامه حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی	۱,۷۹۴,۱۹۹	غیرقابل سنجش	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۴۶۰۰۹	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	کارگران تحت پوشش برنامه‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	۴۶,۴۱۰	۱۰۷,۹۵۹	۱۳۲/۶۲
۱۷۰۳۰۵۶۰۱۰	وزارت ورزش و جوانان	حمایت از طرح‌ها و برنامه‌های مهارت‌های زندگی و آسیب‌های اجتماعی	۱۱,۷۱۵	۱۱,۷۱۵	۰/۰۰

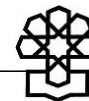
شماره برنامه	دستگاه متولی	عنوان	جمع		رشد
			۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۸۰۳۰۲۰۰۰۰	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	برنامه توسعه امور فرهنگی در آموزش عالی (سنجه عملکردی نرخ آسیب اجتماعی)	۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۰/۰۰
۵۵۰۰۰۰-۱۶	جدول متفرقه	تهیه و اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه	۴,۳۰۰,۰۰۰	۴,۴۰۰,۰۰۰	۲/۳۲
جمع کل اعتبارات			۱۷,۲۷۷,۵۰۱	۱۵,۲۰۶,۹۱۳	-۱۱/۹۸

در قوانین بودجه سنواتی، پاره‌ای از برنامه‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌ها به شکل عمومی و فارغ از تعیین مصداق مشخصی در حوزه آسیب‌های اجتماعی، به مباحثی چون پیشگیری، رصد و کنترل آسیب‌های اجتماعی اختصاص یافته‌اند. در رابطه با این سطح از برنامه‌ها نیز در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور جمعاً مبلغ ۱۵,۲۰۶ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی شده است. اعتبار فوق در مقایسه با اعتبار مصوب ۱۷,۲۷۷ میلیارد ریالی این برنامه‌ها در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ حدود ۱۲ درصد کاهش داشته است.

گفتنی است در میان کاهش اعتبارات صورت‌گرفته در بین برنامه‌ها، بیشترین میزان کاهش اعتبار در لایحه بودجه ۱۳۹۹ مربوط به برنامه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان (وزارت آموزش و پرورش) با ۷۶ درصد کاهش اعتبار است. بدیهی است دوره نوجوانی یکی از سه دوره مهم زندگی انسان است که تأثیر قطعی بر بقیه سال‌های عمر دارد. در حال حاضر، به دلیل تغییرات فناورانه، فرهنگی و اجتماعی سریع و پُرشتاب جوامع، دوران نوجوانی برای بسیاری از نوجوانان با بروز مشکلات فراوان جسمی، روانی و اجتماعی همراه است و پایه بسیاری از رفتارهای پُرخطر و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن در این دوره در آنان گذاشته می‌شود. از این رو، نظر به آسیب‌پذیری شدید این قشر و گستردگی جمعیت^۱ آن در سطح کشور، کاهش اعتبارات در بخش آسیب‌های دانش‌آموزی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ توجیه‌ناپذیر است.

در شرایطی که اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در بخش دانش‌آموزی کاهش داشته است؛ در بخش کارگری با رشد قابل توجه ۱۳۲ درصدی مواجه شده است. بی‌تردید، جمعیت بزرگسال و شاغل کشور در مقایسه با نوجوانان دانش‌آموز به نسبت در معرض آسیب‌پذیری کمتری قرار دارند. البته، این ادعا به معنای نفی تخصیص و افزایش اعتبار جهت برنامه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در جامعه کارگری کشور نیست؛ بلکه مسئله کاهش اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در بخش دانش‌آموزی با وجود اولویت و اهمیت بیشتر آن است.

۱. برحسب آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش تعداد ۱۲,۲۷۱,۵۶۲ دانش‌آموز در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بوده‌اند.

علاوه بر اعتبارات کلی آسیب‌های اجتماعی که در بین هشت دستگاه توزیع شده است؛ ردیف اعتباری متفرقه انتقال نیافته (۱۶-۵۵۰۰۰۰) «تهیه و اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه» وجود دارد که اعتبار ۴,۴۰۰ میلیارد ریالی با رشد ۲ درصدی نسبت به سال گذشته برای آن پیش‌بینی شده است. این پیشنهاد اعتباری در حالی ارائه شده است که موضوعات ذیل این برنامه در دستگاه مرتبط این امر (سازمان امور اجتماعی کشور) در حال پیگیری است و ذکر مجدد این ردیف در جدول متفرقه‌ها منطقی به نظر نمی‌رسد. هرچند تهیه برنامه ذکر شده هنوز بعد از گذشته سه سال از قانون برنامه ششم توسعه انجام نشده است.

نکته قابل تأمل دیگر در این حوزه این مسئله است که اعتباراتی که در جدول فوق ذکر شده است به دلیل آنکه مصداق و برنامه عملیاتی مشخصی برای اجرا تعریف نشده است و صرفاً به ذکر مفهوم کلی آسیب‌های اجتماعی بسنده کرده‌اند؛ امکان پیگیری و نظارت بر نحوه هزینه‌کرد بودجه این ردیف‌ها در دستگاه‌های مختلف را سخت و دشوار می‌کند؛ از طرفی این امر می‌تواند زمینه‌های انحراف بودجه آسیب‌های اجتماعی به برنامه‌های غیر اولویت‌دار را فراهم کند.

بررسی اعتبارات دستگاه‌های فعال در حوزه آسیب‌های اجتماعی

در این بخش از گزارش، اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی دستگاه‌های حوزه آسیب‌ها و حمایت‌های اجتماعی شامل ستاد مبارزه با مواد مخدر، سازمان امور اجتماعی کشور، سازمان بهزیستی کشور و کمیته امداد امام خمینی (ره) به تفکیک بررسی شده است.

۱. ستاد مبارزه با مواد مخدر

به موجب قانون، وظیفه سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، هماهنگی و نظارت در حوزه مبارزه با اعتیاد در تمامی ابعاد از جمله مقابله با عرضه مواد مخدر و روان‌گردان، کاهش تقاضا، درمان و بازپروری معتادان در سطح کشور برعهده ستاد مبارزه با مواد مخدر است.

جدول ۹. اعتبارات برنامه‌های ستاد مبارزه با مواد مخدر در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با

(میلیون ریال)

قانون بودجه سال ۱۳۹۸

شماره برنامه	عنوان	جمع		رشد
		۱۳۹۸	۱۳۹۹	
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	-	۱۰،۵۸۰	-
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	پیشگیری از سوءمصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۹۱۱،۷۰۰	۹۰۰،۵۰۳	-۱/۲۳
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	پیشگیری از سوءمصرف مواد مخدر و روان‌گردان (تملك دارایی)	۶۰۰	۶۰۰	۰/۰۰
۱۹۰۳۰۴۴۰۰۰	توسعه خدمات بازتوانی معتادان	۱۴۰،۰۰۰	۴۲۵،۷۷۱	۲۰۴/۱۲
۱۹۰۳۰۲۴۰۰۰	کاهش عرضه مواد مخدر و روان‌گردان	۶۲۹،۰۳۶	۶۲۸،۸۸۵	-۰/۰۲
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۰	ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان	۱،۱۰۴،۱۹۰	۸۵۱،۸۲۴	-۲۲/۸۶
۱۹۰۵۰۱۳۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه مواد مخدر و روان‌گردان	۲۰،۰۷۴	۲۳،۱۸۷	۱۵/۵۱
۱۰۰۲۰۵۷۰۱۷- ۱۰۵۱۷۰۳۰	گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات در ستاد مبارزه با مواد مخدر (سرمایه‌ای)	۱،۲۰۰	۱،۲۰۰	۰/۰۰
جمع کل		۲،۸۰۶،۸۰۰	۲،۸۴۲،۵۵۰	۱/۲۷

برحسب اطلاعات جدول فوق، اعتبار پیشنهاد شده برای ستاد مبارزه با مواد مخدر در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حدود ۲،۸۴۲ میلیارد ریال است و در مقایسه با بودجه ۲،۸۰۶ میلیارد ریالی این دستگاه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ رشدی معادل ۱/۲ درصد داشته است.

در میان برنامه‌های ذیل ستاد در لایحه بودجه ۱۳۹۹، مشاهده می‌شود که عنوان «بازتوانی» از برنامه «ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان» حذف و با تلفیق در برنامه «توانمندسازی و صیانت اجتماعی» در قالب برنامه جدید «توسعه خدمات بازتوانی معتادان» ارائه شده است. به نظر می‌رسد همین امر نیز سبب کاهش ۲۲/۸۶ درصدی اعتبار برنامه ارائه خدمات درمان و کاهش آسیب معتادان و در مقابل افزایش ۲۰۴/۱۲ درصدی اعتبار برنامه توسعه خدمات بازتوانی معتادان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ شده است. همان‌طور که در بخش برنامه‌های اعتباری حوزه اعتیاد نیز بیان شد، در سنوات گذشته به دلیل عدم توجه کافی به مقوله بازتوانی در تکمیل پروسه درمان معتادان موجب شده بود که تعداد معتادان بهبود یافته متناسب با تعداد معتادان تحت درمان در کشور نباشد. از این‌رو، تفکیک ردیف اعتباری برنامه بازتوانی از برنامه درمان معتادان را می‌توان گامی مؤثر در راستای بهبود فرایند درمان معتادان و افزایش تعداد معتادان بهبود یافته در آینده ارزیابی نمود.

۲. سازمان امور اجتماعی کشور

سازمان امور اجتماعی کشور، سازمانی نوپاست که به موجب مصوبه شورای عالی اداری کشور در تاریخ ۱۳۹۵/۷/۲۴ و در راستای ارتقا و ایفای وظایف شورای اجتماعی کشور در راهبری پیشگیری و مقابله با پدیده‌ها، آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی و انسجام بخشیدن به فعالیت‌های حوزه‌ها و دستگاه‌های اجتماعی کشور و پیگیری و نظارت بر اقدامات و برنامه‌های دستگاه‌های مسئول در این حوزه در ذیل وزارت کشور تشکیل شده است. اعتبارات در نظر گرفته شده برای برنامه‌ها و فعالیت‌های این سازمان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۱۰. اعتبارات برنامه‌های سازمان امور اجتماعی کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

(میلیون ریال)

در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸

شماره برنامه	عنوان	جمع		رشد
		۱۳۹۹	۱۳۹۸	
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۰	برنامه حفظ و ارتقای سلامت اجتماعی جامعه	۲۰۶۸۰۰	۲۱۷۰۰۰	۴/۹۳
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۱	ارتقای سرمایه اجتماعی	۲۱،۰۰۰	؟	غیرقابل تخمین
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۲	ترویج سبک زندگی ایرانی و اسلامی	۲۰،۰۰۰	؟	غیرقابل تخمین
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۳	راهبری حفظ و صیانت از حقوق شهروندان	۱۱،۰۰۰	؟	غیرقابل تخمین
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۸	راهبری، ساماندهی و تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد	۱۴،۰۰۰	۲۶،۲۰۰	۸۷/۱۴
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۵	رصد و ساماندهی سلامت اجتماعی جامعه	۳۰،۰۰۰	۸۶،۱۰۰	۱۸۷/۰۰
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۶	ساماندهی مشارکت‌های اجتماعی زنان	۱۱،۰۰۰	؟	غیرقابل تخمین
۱۰۰۲۰۰۱۰۰۷	ساماندهی سواحل و اجرای طرح‌های دریا و شنا	۹۹،۸۰۰	۱۰۴،۷۰۰	۴/۹۱
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۰	برنامه رصد و کنترل آسیب‌های اجتماعی	۱۰۰،۰۰۰	۱۰۳،۰۰۰	۳/۰۰
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۱	جلب مشارکت تشکلهای غیردولتی برای کاهش آسیب‌های اجتماعی	۱۰،۰۰۰	؟	غیرقابل تخمین
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۲	ساماندهی آسیب‌دیدگان اجتماعی و متکدیان	۲۰،۰۰۰	۲۰،۶۰۰	۳/۰۰
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۳	مدیریت و کاهش آسیب‌های اجتماعی در مناطق حاد، بحرانی و حاشیه شهرها	۲۵،۰۰۰	۳۶،۰۵۰	۴۴/۲۰
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۴	کنترل و کاهش اعتیاد	۲۰،۰۰۰	۲۰،۶۰۰	۳/۰۰
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۵	کنترل و کاهش طلاق	۲۰،۰۰۰	۲۰،۶۰۰	۳/۰۰
۱۰۰۲۰۱۸۰۰۶	کنترل و کاهش مفاسد اخلاقی	۵،۰۰۰	۵،۱۵۰	۳/۰۰
	جمع کل	۳۰۶،۸۰۰	۳۲۰،۰۰۰	۴/۳۰

اعتبار پیشنهاد شده برای سازمان امور اجتماعی کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور، مبلغ ۳۲۰ میلیارد ریال است و در مقایسه با بودجه ۳۰۶/۸ میلیارد ریالی این دستگاه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ میزان ۴/۳ درصد رشد داشته است.

در میان دو برنامه سازمان امور اجتماعی «برنامه حفظ و ارتقای سلامت اجتماعی جامعه» با اعتباری معادل ۲۱۷ میلیارد ریال ۴/۹ درصد رشد اعتبار داشته است. در ذیل برنامه مذکور نیز بیشترین اعتبار معادل ۸۶ میلیارد ریال به فعالیت رصد و ساماندهی سلامت اجتماعی جامعه اختصاص یافته است. اعتبار

«برنامه رصد و کنترل آسیب‌های اجتماعی» نیز با فعالیت‌هایی چون ساماندهی آسیب‌دیدگان اجتماعی و متکدیان، مدیریت و کاهش آسیب‌های اجتماعی در مناطق حاد، بحرانی و حاشیه شهرها، کنترل و کاهش اعتیاد، کنترل و کاهش طلاق و کنترل و کاهش مفسد اخلاقی، با افزایش ۳ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، ۱۰۳ میلیارد ریال در نظر گرفته شده است.

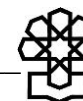
همان‌طور که در بالا عنوان شد، بر مبنای مصوبه شورای عالی اداری، وظیفه اصلی سازمان امور اجتماعی کشور برنامه‌ریزی، هماهنگ کردن دستگاه‌های اجتماعی کشور و راهبری و نظارت بر اقدامات صورت گرفته در زمینه پیشگیری و مقابله با آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی است. لکن، ملاحظه جزئیات برنامه‌ها و فعالیت‌های ذیل این سازمان در قانون بودجه نشان می‌دهد؛ عملکرد این سازمان بیشتر از آن که جنبه ستادی و نظارتی داشته باشد؛ خاصیت اجرایی پیدا کرده است. برای مثال، فعالیت‌های اجرایی چون «ساماندهی آسیب‌دیدگان اجتماعی و متکدیان»، «کاهش آسیب‌های اجتماعی در مناطق حاد، بحرانی و حاشیه شهرها نظیر اعتیاد، طلاق و غیره» ذیل «برنامه رصد و کنترل آسیب‌های اجتماعی» عنوان شده است.

البته، از این نکته نباید غافل شد که پاره‌ای از فعالیت‌های اجرایی این سازمان در لایحه بودجه ۱۳۹۹ حذف شده است. لکن، برنامه یا فعالیت جدیدی متناسب با وظایف ذاتی این سازمان نیز پیشنهاد نشده است. مضاف بر این، دو فعالیت «راهبری حفظ و صیانت از حقوق شهروندان» و «جلب مشارکت تشکل‌های غیردولتی برای کاهش آسیب‌های اجتماعی» که به‌نظر ماهیتی غیراجرایی داشته در زمره وظایف ذاتی این سازمان هستند؛ نمی‌بایست حذف می‌شدند.

این سازمان، همچنین در راستای تهیه و اجرای طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی موضوع ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه اعتباری معادل ۴,۴۰۰ میلیارد ریال از ردیف (۱۶-۵۵۰۰۰۰) متفرقه‌های انتقال نیافته جدول (۹) ماده واحده لایحه دریافت می‌کند. اما، مادامی که این سازمان جایگاه و ساختار واقعی خود در امر راهبری و نظارت بر امور مرتبط با آسیب‌های اجتماعی در کشور را پیدا نکرده است؛ دریافت این اعتبار توسط آن توجیهی ندارد. زیرا، یکی از چالش‌های عمده در عرصه مدیریت آسیب‌های اجتماعی در کشور، در حال حاضر، پراکندگی و عدم نظارت بر عملکرد دستگاه‌های فعال در این حوزه است. شرایطی که علی‌رغم پرداخت اعتبارات قابل توجه، موجب شده اثرات معنادار و نتایج مورد انتظاری در این حوزه به بار ننشیند.

۳. سازمان بهزیستی کشور

یکی از دستگاه‌های اصلی فعال در حوزه آسیب‌های اجتماعی که برحسب وظایف ذاتی خود و طرح تقسیم کار ملی آسیب‌های اجتماعی در هر پنج آسیب اجتماعی اولویت‌دار قانون برنامه ششم توسعه نقش برعهده دارد؛ سازمان بهزیستی کشور است. در همین ارتباط، اعتبارات برنامه‌ای این سازمان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱۱. اعتبارات برنامه‌های سازمان بهزیستی کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره برنامه	عنوان	۱۳۹۸	۱۳۹۹		
			هزینه‌ای	یارانه	جمع
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	-	۱۳۷۸۱۵	۱۳۷۸۱۵	غیرقابل تخمین
۱۶۰۲۰۲۷۰۰۰	ارائه خدمات درمان، کاهش آسیب معنادان	۳۴۶،۰۰۰	۳۰۸،۰۰۸	۳۱۱،۳۲۹	غیرقابل تخمین -۱۰/۰۲
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	پیشگیری از سوءمصرف مواد مخدر و روان گردان	-	۳۵۲۲۶	۳۵،۲۲۶	غیرقابل تخمین
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۱،۳۳۰،۳۸۳	۱۱۸۱۶۵۶	۱،۱۸۱،۶۵۶	غیرقابل تخمین -۱۱/۱۸
۱۹۰۲۰۲۲۰۰۰	برنامه پوشش بیمه پایه اجتماعی کارکنان شاغل در مراکز غیردولتی روزانه و شبانه‌روزی	۱۱۶،۸۷۴	-	-	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	×۱۶،۲۲۲،۴۹۴	۲۷۱۱۶۱۳	۱۴۰،۶۷۸۷۵	۳/۴
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه ارائه خدمات اجتماعی و فرهنگی به مددجویان تحت پوشش	۵۴۸،۶۰۷	غیرقابل سنجش	غیرقابل سنجش	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۰۶۰۰۰	برنامه تأمین مسکن مددجویان تحت پوشش	۵۶۲،۰۰۰	"	"	"
۱۹۰۳۰۰۷۰۰۰	برنامه تأمین کمک معیشت مددجویان تحت پوشش	۵،۱۹۲،۹۴۴	"	"	"
۱۹۰۳۰۱۶۰۰۰	برنامه حمایت از سالمندان	۳۳،۲۷۵	"	"	"
۱۹۰۳۰۱۸۰۰۰	برنامه حمایت از کودکان و نوجوانان	۳،۶۴۷،۲۳۷	"	"	"
۱۹۰۳۰۱۹۰۰۰	برنامه حمایت از خانواده و زنان سرپرست خانوار	۱،۶۴۷،۱۰۵	"	"	"
۱۹۰۳۰۲۸۰۰۰	برنامه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	۷۳۵،۳۲۹	"	"	"
۱۹۰۳۰۲۹۰۰۰	برنامه پیشگیری از معلولیت‌ها	۱،۰۱۱،۶۲۵	"	"	"
۱۹۰۳۰۳۱۰۰۰	برنامه حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی	۲۰۲۲،۹۵۷	"	"	"
۱۹۰۳۰۳۴۰۰۰	برنامه حمایت از اشتغال مددجویان تحت پوشش	۵۶۴،۳۲۹	"	"	"
۱۹۰۳۰۳۷۰۰۰	درمان و نگهداری کودکان و معلولین مجهول‌الهویه	۲۲۰،۰۰۰	"	"	"
۱۹۰۳۰۳۸۰۰۰	راهبری امور مشارکت‌های مردمی و خدمات داوطلبانه	۳۷،۲۸۶	"	"	"
۱۹۰۴۰۰۴۰۰۰	توسعه خدمات توانبخشی	۱۱،۲۴۳،۵۶۸	۲۴۹۶۶۷۹	۱۰۲۶۷۲۸۶	۱۳/۵۳
۱۹۰۴۰۰۴۰۰۰	توسعه خدمات توانبخشی (تملك دارایی)	۱۲۸،۰۰۰	۱۴۶،۰۰۰	نامشخص	۱۴/۰۶
۱۹۰۵۰۰۱۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه رفاه اجتماعی	۲،۲۳۱	-	۲،۱۳۴	غیرقابل تخمین -۴/۳۵
جمع کل		۲۹،۳۸۹،۷۵۰	۵،۲۱۱،۶۱۳	۲۶،۰۰۰،۰۰۰	۶/۷

* این عدد حاصل جمع اعتبارات برنامه‌های حمایتی سازمان بهزیستی در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است و توسط نویسنده محاسبه شده است.

برحسب اطلاعات جدول فوق در لایحه بودجه ۱۳۹۹، برای سازمان بهزیستی کشور مبلغ ۳۱,۳۵۷ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی شده است؛ که در مقایسه با بودجه ۲۹,۳۸۹ میلیارد ریالی این دستگاه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ میزان ۶/۷ درصد رشد داشته است.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، برنامه‌های سازمان بهزیستی در حوزه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی همراه با سایر برنامه‌های حمایتی این سازمان در قالب برنامه توسعه خدمات حمایتی گنجانده شده است. از این رو، مقایسه و ارزیابی اعتبارات حوزه آسیب‌های اجتماعی در قالب برنامه‌ها امکان‌پذیر نیست. به‌منظور برطرف نمودن این مشکل و دستیابی به تصویری از وضعیت اعتبارات آسیب‌های اجتماعی در سازمان بهزیستی اعتبارات فعالیت‌های سازمان در این حوزه مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس، در لایحه بودجه ۱۳۹۹ مبلغ ۴,۲۳۶ میلیارد ریال اعتبار جهت حمایت از کودکان آسیب‌پذیر پیش‌بینی شده است که در مقایسه با اعتبار مصوب همین بخش در بودجه ۱۳۹۸ در مجموع حدود ۸ درصد کاهش داشته است. شایان ذکر است که در میان فعالیت‌های بهزیستی در حوزه کودکان بیشترین کاهش اعتبار با ۱۸ درصد کاهش مربوط به فعالیت ساماندهی کودکان خیابانی و حمایت از کودکان کار است.

در حوزه حمایت از زنان سرپرست خانوار بخش قابل توجهی از اعتبارات این بخش در قانون بودجه ۱۳۹۸ در لایحه بودجه ۱۳۹۹ قابل سنجش و ردیابی نیست. با وجود این، مقایسه فعالیت‌های مشخص این حوزه در لایحه بودجه، بیانگر کاهش اعتبارات مربوط به حمایت مالی از زنان سرپرست خانوار از یک سو و افزایش اعتبارات مربوط به آماده‌سازی شغلی ایشان از سوی دیگر است.

۴. کمیته امداد امام خمینی (ره)

دیگر دستگاه فعال در حوزه آسیب‌های اجتماعی در کشور، که به‌ویژه در زمینه حمایت از نیازمندان و آسیب‌دیدگان اجتماعی نقش مهمی برعهده دارد؛ کمیته امداد امام خمینی (ره) است. در این رابطه، اعتبارات در نظر گرفته شده برای این نهاد نیز در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱۲. اعتبارات برنامه‌های کمیته امداد امام خمینی (ره) در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ (میلیون ریال)

شماره برنامه	عنوان	۱۳۹۸			رشد
		هزینه‌ای	یارانه	جمع	
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	-	-	۳۰,۰۰۰	غیرقابل تخمین
۱۹۰۲۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات بیمه‌ای	۳,۱۴۵,۰۰۰	۱,۴۱۰,۰۰۰	۳,۸۱۰,۰۰۰	۲۱/۱۴
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی	۴۴,۵۹۰,۵۴۰*	۱۵,۰۱۶,۳۵۳	۴۶,۹۴۴,۸۵۳	۵/۲۸
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه ارائه خدمات اجتماعی و فرهنگی به مددجویان تحت پوشش	۲,۷۹۶,۰۰۰	غیرقابل سنجش	غیرقابل سنجش	غیرقابل تخمین
۱۹۰۳۰۰۶۰۰۰	برنامه تأمین مسکن مددجویان تحت پوشش	۴,۴۳۲,۶۵۰	"	"	"
۱۹۰۳۰۰۷۰۰۰	برنامه تأمین کمک‌معیشت مددجویان تحت پوشش	۱۷,۴۵۸,۶۰۰	"	"	"
۱۹۰۳۰۱۶۰۰۰	برنامه حمایت از سالمندان	۸,۷۹۴,۰۰۰	"	"	"
۱۹۰۳۰۱۸۰۰۰	برنامه حمایت از کودکان و نوجوانان	۳,۷۴۳,۹۵۸	"	"	"
۱۹۰۳۰۱۹۰۰۰	برنامه حمایت از خانواده و زنان سرپرست خانوار	۲,۷۴۴,۰۴۲	"	"	"
۱۹۰۳۰۳۴۰۰۰	برنامه حمایت از اشتغال مددجویان تحت پوشش	۴,۶۲۱,۲۰۰	"	"	"
۱۹۰۴۰۰۲۰۰۰	برنامه ارائه خدمات بهداشتی و درمانی به مددجویان تحت پوشش	۱,۵۵۰,۵۰۰	"	"	"
۱۹۰۵۰۰۱۰۰۰	پژوهش‌های کاربردی در حوزه رفاه اجتماعی	۱,۵۰۰	"	۱,۵۰۰	۰/۰۰
۱۹۰۳۰۰۱۰۰۰	توسعه خدمات حمایتی (تملك دارایی)	۲۲,۵۰۱	"	۲۲,۵۰۱	۰/۰۰
جمع كل □		۴۹,۳۰۹,۹۵۱	۱۶,۴۵۷,۸۵۳	۳۴,۳۲۸,۵۰۰	۵۰,۸۰۸,۸۵۴

* این عدد حاصل جمع اعتبارات برنامه‌های حمایتی کمیته امداد امام خمینی (ره) در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است و توسط نویسنده محاسبه شده است.

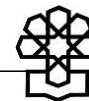
برحسب اطلاعات جدول فوق اعتبار پیشنهاد شده برای کمیته امداد امام خمینی (ره) در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ حدود ۵۰,۸۰۸ میلیارد ریال است؛ که در مقایسه با بودجه ۴۹,۳۰۹ میلیارد ریالی این دستگاه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، تنها ۳ درصد رشد داشته است.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، برنامه‌های کمیته امداد امام خمینی (ره) همانند سازمان بهزیستی در حوزه حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی همراه با سایر برنامه‌های حمایتی این نهاد در قالب برنامه توسعه خدمات حمایتی گنجانده شده است. به همین دلیل، مقایسه و ارزیابی اعتبارات حوزه حمایت از آسیب‌دیدگان اجتماعی جزء دو برنامه «کمک‌هزینه تغذیه کودکان دچار سوءتغذیه» و «هزینه نگهداری دانش‌آموزان در خوابگاه» در سایر برنامه‌ها و فعالیت‌ها امکان‌پذیر نیست. در رابطه با دو برنامه فوق نیز گفتنی است که هر دو برنامه در لایحه بودجه ۱۳۹۹ به ترتیب با حدود ۱۰۰ و ۲۴ درصد کاهش اعتبار مواجه شده‌اند. البته در بند «۲۴» تبصره «۱۴» لایحه بودجه مبلغ ۳۱۰ هزار میلیارد ریال جهت اجرای

طرح حمایت معیشتی خانوارها در سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شده که کلیه افراد تحت پوشش این دو نهاد حمایتی نیز مشمول این طرح نیز هستند.

جمع‌بندی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور در مجموع مبلغ ۳۲,۰۶۹ میلیارد ریال اعتبار جهت پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی مانند اعتیاد، طلاق، حاشیه‌نشینی، کودکان کار و خیابان و دیگر آسیب‌های اجتماعی در سطح کشور در نظر گرفته شده است. وضعیت اعتبارات برنامه‌ای آسیب‌های اجتماعی در این لایحه، به‌گونه‌ای است که اکثر برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی با کاهش محسوس اعتبارات مواجه شده‌اند. کاهش اعتبارات برنامه‌ای آسیب‌های اجتماعی در لایحه ۱۳۹۹ در حالی رقم خورده است که در سنوات گذشته و در پاسخ به دغدغه مسئولین نسبت به افزایش آسیب‌های اجتماعی در سطح جامعه، معمولاً با افزایش اعتبارات توأم بوده است. البته با توجه به مبهم بودن محل و نحوه هزینه‌کرد بخش قابل توجهی از اعتبارات آسیب‌های اجتماعی و نامشخص بودن اثربخشی آنها، کاهش اعتبارات فوق قابل پیش‌بینی بوده است. به‌نظر می‌رسد نظام مدیریت آسیب‌های اجتماعی لازم است؛ این فرایندها را شفاف و مبتنی بر برنامه منسجمی پیش ببرد؛ زیرا در شرایط موجود کشور رسیدگی به آسیب‌های اجتماعی و حمایت از آسیب‌دیدگان می‌بایست در فهرست برنامه‌های اولویت‌دار دولت قرار گیرد؛ از این‌رو در شرایط تحریم و با گسترش مشکلات اقتصادی، عوامل و زمینه‌های زاینده آسیب‌ها در جامعه قدرت و توان بیشتری می‌یابند و افراد آسیب‌پذیر در این شرایط، آسیب‌پذیرتر از قبل می‌شوند. علاوه بر این، به‌دلیل ماهیت پویا و زنده آسیب‌های اجتماعی، با کاهش یکباره اعتبارات این احتمال نیز وجود دارد که آسیب‌های تخفیف یافته در جامعه مجدداً عود نمایند. بر همین اساس، پیشنهاد کلی این گزارش حفظ سطح اعتبارات برنامه‌ای آسیب‌ها و حمایت‌های اجتماعی و حتی‌المقدور افزایش متناسب آن است.

منابع و مأخذ

۱. قانون بودجه سال ۱۳۹۴.
۲. قانون بودجه سال ۱۳۹۵.
۳. قانون بودجه سال ۱۳۹۶.
۴. قانون بودجه سال ۱۳۹۷.
۵. قانون بودجه سال ۱۳۹۸.
۶. لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.
۷. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵.
۸. قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۹۵.
۹. قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، مصوب ۱۳۹۳.
۱۰. سالنامه آماری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
۱۱. سالنامه آماری وزارت آموزش و پرورش، سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷.
۱۲. ستاد مبارزه با مواد مخدر، سیمای اعتیاد، مواد مخدر و روان‌گردان‌ها، مهرماه ۱۳۹۸.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۸۸۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۵۹. اعتبارات آسیب‌های اجتماعی

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه حمایت‌ها و آسیب اجتماعی)
تهیه و تدوین کنندگان: سامان یوسفوند، محسن کرمانی نصرآبادی
ناظران علمی: محمد موسوی خطاط، محمدرضا مالکی
همکار: علی خلیلی
ویراستار تخصصی: —
ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. آسیب‌های اجتماعی
۲. اعتیاد
۳. طلاق
۴. حاشیه‌نشینی
۵. کودکان آسیب‌پذیر

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۱/۰۷